

RACHUNKOWOŚĆ W PLANOWANIU I ROZLICZANIU PROJEKTÓW

Iwona Majchrzak, Bożena Nadolna

RACHUNKOWOŚĆ W PLANOWANIU I ROZLICZANIU PROJEKTÓW

Iwona Majchrzak, Bożena Nadolna

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 października 2019 r.

Recenzent

dr hab. Robert Kowalak, prof. UE

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne i łamanie

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8187-086-3

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
Rozdział 1	
Projekty w działalności jednostek	13
1.1. Pojęcie i rodzaje projektów	13
1.2. Fazy procesu działań projektowych	20
1.3. Narzędzia i techniki zarządzania projektami	25
Literatura	35
Rozdział 2	
Regulacje prawne dotyczące działalności projektowej	37
2.1. Regulacje dotyczące rozliczania projektów ze szczególnym uwzględnieniem projektów współfinansowanych ze źródeł zagranicznych	37
2.2. Prawo bilansowe w rozliczaniu projektów	40
2.3. Wpływ prawa podatkowego na rozliczanie projektów	57
Rozdział 3	
Rachunkowość a planowanie i rozliczanie projektów	63
3.1. Rola rachunkowości w procesie działań projektowych	63
3.2. Wymagania informacyjne podczas realizacji projektów	68
3.3. Obszary wykorzystania rachunkowości w procesie planowania i rozliczania projektów	73
Literatura	77
Rozdział 4	
Instrumenty prawa bilansowego na potrzeby rozliczania projektów	78
4.1. Elementy organizacji rachunkowości w zakresie działań projektowych	78
4.2. Dokumenty księgowe jako podstawa zapisów w księgach rachunkowych ...	85

4.3. Ogólne zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych przy realizacji projektów	99
4.4. Systematyczny rachunek kosztów jako baza informacji dla rozliczania projektów	107
4.5. Budowa zakładowego planu kont na potrzeby rozliczania projektów	115
4.6. Typowe ewidencje księgowo w ramach realizowanych projektów	148
Literatura	156

Rozdział 5

Sprawozdawczość finansowa jako źródło informacji o realizowanych projektach	157
5.1. Wycena aktywów i pasywów związanych z projektami	157
5.2. Sposób prezentacji informacji dotyczących działań projektowych w sprawozdaniu finansowym	170
5.3. Zakres ujawnień informacji o projektach w sprawozdaniu finansowym	177
Literatura	187

Rozdział 6

Budżetowanie i kontrola projektu	188
6.1. Planowanie projektu	188
6.2. Budżet projektu	193
6.3. Kontrola i audyt wykonania projektu	197
Literatura	209

Rozdział 7

Wybrane narzędzia strategicznej rachunkowości zarządczej w ocenie projektów	211
7.1. Strategiczne odmiany rachunku kosztów	211
7.2. Budżetowanie kapitałowe	219
7.3. Analiza kosztów i korzyści jako instrument oceny efektywności projektu inwestycyjnego	226
Literatura	238

Rozdział 8

Studium przypadku w zakresie planowania i rozliczania projektów	239
8.1. Założenia wstępne dla projektu	239
8.2. Organizacja rachunkowości na potrzeby realizacji projektu	241
8.3. Budżet projektu, realizacja i kontrola jego wykonania	247
8.4. Wykorzystanie narzędzi strategicznej rachunkowości zarządczej do planowania projektów	253

Autorzy	261
----------------------	-----

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- rozporządzenie nr 1126/2008 – rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z 3.11.2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 320, s. 1, ze zm.)
- rozporządzenie nr 1303/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z 17.12.2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz.Urz. UE L 347, s. 320, ze zm.)
- u.p.d.o.f. – ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1387 ze zm.)
- u.p.d.o.p. – ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 865 ze zm.)
- u.p.t.u. – ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2018 r. poz. 2174 ze zm.)
- u.r. – ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2019 r. poz. 351 ze zm.)

Inne

- Komitet KSR – Komitet Krajowych Standardów Rachunkowości
- KSR – Krajowe Standardy Rachunkowości
- MSR – Międzynarodowe Standardy Rachunkowości
- MSSF – Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (ang. *International Financial Reporting Standards* – IFRS)

WSTĘP

Dynamiczne zmiany otoczenia powodują, iż zarządzający podmiotami gospodarczymi poszukują różnego rodzaju sposobów umożliwiających osiągnięcie założonych celów gospodarczych. Jednym z rozwiązań stosowanym w praktyce przedsiębiorstw jest podjęcie działań realizowanych w formie projektów. Rozwiązaniom tym sprzyja m.in. możliwość pozyskania środków finansowych ze źródeł zagranicznych na ich realizację. Mimo że jest to działanie coraz częściej spotykane w praktyce gospodarczej, to jego wykorzystanie nie jest proste. Wymaga bowiem zastosowania określonych metod postępowania wspomagających podjęcie decyzji o przystąpieniu do realizacji określonego projektu, jego ewaluację oraz utrzymanie. W przypadku korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania zastosowanie określonych instrumentów zarządzania wynika bezpośrednio z uregulowań krajowych, jak i międzynarodowych. W innych przypadkach jest ono pomocne przy podejmowaniu racjonalnych decyzji na różnych szczeblach zarządzania. Tym samym prowadzenie działalności projektowej jest uwarunkowane licznymi czynnikami uzależnionymi głównie od samej jej specyfiki.

Właściwe planowanie i rozliczanie projektów wymaga odpowiednio zagregowanych informacji ekonomicznych, które może dostarczyć system rachunkowości. Jednak, aby informacje te były użyteczne dla osób rozliczających projekty, należy odpowiednio zmodyfikować system rachunkowości finansowej i zarządczej. Podczas przystosowywania rachunkowości finansowej do realizacji projektów należy uwzględnić wszystkie wymagania prawa bilansowego obowiązujące w Polsce.

Niniejsza publikacja ukazuje kompleksowo wykorzystanie narzędzi rachunkowości finansowej i zarządczej w planowaniu i rozliczaniu projektów.

Książka składa się z ośmiu rozdziałów. Pierwszy zawiera definicje i kryteria klasyfikacji projektów oraz fazy ich realizacji. Całość rozważań w tym zakresie zamyka zestawienie narzędzi i technik zarządzania projektami.

Kolejny rozdział jest poświęcony regulacjom prawnym dotyczącym działalności projektowej. Zostały one podzielone na trzy grupy: regulacje unijne, regulacje krajowe

i wewnętrzne regulacje jednostki gospodarczej uczestniczącej w realizacji projektu. Wśród regulacji krajowych szczególne miejsce poświęcono regulacjom prawa bilansowego i podatkowego.

Rozdział trzeci dotyczy roli rachunkowości w procesie planowania i rozliczania projektów. W rozdziale tym wskazano wymagania informacyjne podczas realizacji projektu oraz określono obszary wykorzystania narzędzi rachunkowości w procesie planowania i rozliczania projektów.

W rozdziale czwartym omówiono instrumenty prawa bilansowego na potrzeby rozliczania projektów. Wśród nich znalazły się elementy organizacji rachunkowości wraz z propozycją modyfikacji planu kont na potrzeby rozliczania projektów, sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych i ewidencji zdarzeń gospodarczych związanych z realizowanymi projektami. W rozdziale tym opisano również budowę systematycznego rachunku kosztów prowadzonego na potrzeby rozliczania projektów.

Rozdział piąty został poświęcony sprawozdawczości finansowej stanowiącej źródło informacji o realizowanych projektach. Zawarte zostały w nim zasady wyceny aktywów i pasywów stanowiących środki gospodarcze i źródła ich pochodzenia wykorzystywane przy realizacji projektów. Ponadto w rozdziale tym przedstawiono sposób prezentacji informacji dotyczących działań projektowych w sprawozdaniu finansowym.

W kolejnych dwóch rozdziałach zostały przedstawione instrumenty rachunkowości zarządczej na potrzeby planowania i rozliczania projektów. W rozdziale szóstym omówiono narzędzia wykorzystywane na etapie planowania, realizacji projektu oraz jego zakończenia. W szczególności scharakteryzowano etap planowania projektów i wykorzystywane w jego ramach narzędzia rachunkowości zarządczej. Przeprowadzono również klasyfikację budżetów, określono etapy procesu budżetowania projektów i wskazano na znaczenie budżetowania w zarządzaniu działaniami projektowymi. Na zakończenie przedstawiono zasady kontroli i audytu wykonania projektu.

W rozdziale siódmym zaś opisano możliwości wykorzystania narzędzi strategicznej rachunkowości zarządczej do oceny podejmowanych przez jednostki działań projektowych. Wśród nich przedstawiono strategiczne odmiany rachunku kosztów, budżetowanie kapitałowe oraz analizę kosztów i korzyści na potrzeby oceny efektywności projektów inwestycyjnych.

Ostatni rozdział prezentuje praktyczne rozwiązania możliwe do bezpośredniego zastosowania w każdej jednostce. Są to w szczególności zagadnienia dotyczące ujęcia w księgach rachunkowych realizowanych projektów, w tym budowy planu kont, oraz sposobów prezentacji informacji dotyczących projektów w sprawozdaniu finansowym. Studium przypadku dotyczy również sporządzania harmonogramu i budżetu

projektu oraz kontroli jego wykonania. Ponadto w rozdziale tym zaproponowano również praktyczne rozwiązania w zakresie wykorzystania narzędzi strategicznej rachunkowości zarządczej do planowania projektów.

Szerokie ujęcie zagadnień dotyczących możliwości wykorzystania instrumentów rachunkowości finansowej i zarządczej w planowaniu i rozliczaniu projektów może stanowić wsparcie dla szerokiego kręgu odbiorców, takich jak główni księgowi, prawnicy oraz menedżerowie wszystkich szczebli zarządzania jednostkami gospodarczymi.

Przygotowana publikacja dostarcza również istotnych informacji dla pracowników działów IT biorących czynny udział w przygotowywaniu narzędzi informatycznych umożliwiających sprawne gromadzenie i przetwarzanie danych oraz raportowanie zagadnień związanych z planowaniem i rozliczaniem projektów. Ponadto może ona stanowić literaturę podstawową dla studentów i słuchaczy studiów dziennych, zaocznych i podyplomowych oraz uczestników szkoleń, jako podręcznik kompleksowego wykorzystania informacji z systemu rachunkowości na potrzeby planowania i realizacji projektów.

Autorami podręcznika są pracownicy naukowo-dydaktyczni Katedry Ekonomii i Rachunkowości Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie.

Rozdział 1

PROJEKTY W DZIAŁALNOŚCI JEDNOSTEK

1.1. Pojęcie i rodzaje projektów

Podjęcie przez jednostki gospodarcze działań w zakresie planowania i realizacji projektów wymaga zdefiniowania terminu „projekt”, co jest znacznie utrudnione z uwagi na jego różne postrzeganie.

W literaturze przedmiotu pojęcie projektu jest definiowane zarówno w ujęciu węższym, jak i szerszym. Najogólniej projekt można określić jako plan, propozycję czy wstępną wersję wyrobu lub usługi. Szczegółowo natomiast można go zdefiniować jako złożone przedsięwzięcie, realizowane w różnych dziedzinach w celu osiągnięcia wyznaczonego celu w określonym czasie zgodnie z opracowanym budżetem¹.

W praktyce gospodarczej projekt bardzo często jest utożsamiany z przedsięwzięciem realizowanym w ramach przedsiębiorstwa, które charakteryzuje się określonymi cechami, w szczególności unikalnością, nietypowym, odmiennym od działań rutynowych podejściem, które nigdy wcześniej nie miało zastosowania w jednostce. Różnorodność definicji terminu „projekt” przedstawia tabela 1.1.

Tabela 1.1. Definicje terminu „projekt”

Autor/Źródło	Definicja
Kompendium wiedzy o zarządzaniu projektami	Tymczasowa działalność podejmowana w celu wytworzenia unikalnego wyrobu, dostarczenia unikalnej usługi bądź osiągnięcia unikalnego rezultatu.
I. Durlik	Seria powiązanych ze sobą zadań – celów cząstkowych ukierunkowanych na osiągnięcie celu głównego.

¹ H. Roszkowski, P.A. Wiatrak, *Zarządzanie projektem – istota, procedury i ich zastosowanie przy korzystaniu ze środków Unii Europejskiej*, Warszawa 2006, s. 9.

Autor/Źródło	Definicja
R. Jones	Przedsięwzięcie posiadające określone cechy, jak: 1) tymczasowa organizacja rozumiana jako praca grupy ludzi, którzy nie są zespołem, ale łączy ich dane przedsięwzięcie, 2) niepowtarzalność wynikająca z różnorodności stawianych i rozwiązywanych problemów, 3) jasno określony cel wskazujący na istotę podjętego zadania, 4) właściwie określone zasoby, 5) odpowiednio uszczegółowiony harmonogram realizacji projektu, 6) realnie opracowany budżet realizacji projektu.
J. Kisielnicki	Działalność polegająca na udoskonalaniu istniejących obiektów, jak i tworzeniu nowych.
H. Kerzner	Przedsięwzięcie zmierzające do realizacji wyznaczonego celu, wymagające wykorzystania zasobów i ujęte w ramy ograniczeń czasowych, kosztowych i jakościowych.
F. Krawiec	Przedsięwzięcie, które ma początek i koniec, a jego realizacji przyświecają trzy główne cele: 1) wykonanie projektu w granicach kosztu określonego w budżecie, 2) wykonanie projektu w czasie określonym w harmonogramie, 3) wykonanie projektu przy zachowaniu wymogów jakościowych.
M. Pawlak	Wyodrębniony koncepcyjnie zamysł zorganizowany rzeczowo i finansowo. Podstawą jego realizacji jest nowy i nietypowy pomysł.
T. Szot-Gabryś	Operacja, która ma jasno określone cele, składające się z działań, usług lub szeregu robót skoncentrowanych na wykonaniu zadania.
M. Trocki, B. Grucza, K. Ogonek	Niepowtarzalne (realizowane jednorazowo), złożone przedsięwzięcie zawarte w skończonym przedziale czasu – z wyróżnionym początkiem i końcem – realizowane zespołowo (wielopodmiotowo), w sposób względnie niezależny od powtarzalnej działalności przedsiębiorstwa, za pomocą specjalnych metod oraz technik.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Kompendium wiedzy o zarządzaniu projektami*, red. P. Dąbrowski, Warszawa 2003, s. 20; I. Durlik, *Projektowanie restrukturyzacji przedsiębiorstw i zarządzanie projektami*, Kraków–Katowice 1995, s. 16; H. Kerzner, *Advanced project management*, Gliwice 2005, s. 17; F. Krawiec, *Zarządzanie projektem innowacyjnym produktu i usługi*, Warszawa 2000, s. 9; M. Pawlak, *Zarządzanie projektami*, Warszawa 2007, s. 17; R. Jones, *Zarządzanie projektami. Sztuka przetrwania*, Warszawa 2009, s. 17–18; J. Kisielnicki, *Zarządzanie projektami*, Warszawa 2011, s. 14; T. Szot-Gabryś, *Projekty inwestycyjne, infrastrukturalne i biznesowe*, Warszawa 2011, s. 11; M. Trocki, B. Grucza, K. Ogonek, *Zarządzanie projektami*, Warszawa 2003, s. 18.

Z zaprezentowanych definicji wynikają cechy działalności projektowej odróżniające ją od tradycyjnej, powtarzalnej działalności (por. tabela 1.2). Wśród nich są: pojedynczy cel, specyficzna struktura organizacyjna, koncentracja na projekcie, konieczność kompromisów, mało wiarygodne standardy, znaczny wpływ otoczenia, częste zmiany

w planach oraz inny rytm działalności². Cechy te determinują zmiany w systemie rachunkowości prowadzonej dla działalności stanowiącej główny cel funkcjonowania jednostki, a stosowane metody i techniki powinny być odpowiednio dostosowane do fazy projektu, tj. uruchomienia projektu, planowania, realizacji lub kontroli i zakończenia.

Tabela 1.2. Cechy projektu

Cecha	Charakterystyka
Niepowtarzalność i unikatowość	Cechy te powinny występować zarówno na etapie koncepcji, jak i samej realizacji projektu.
Cel	Cel projektu powinien być jasno określony. Ma on najczęściej specyficzny charakter. Ponadto cel powinien być także określony w kategoriach czasu, kosztu i parametrów jakościowych, tzn. ma określony termin rozpoczęcia i zakończenia, a także określone fazy, w trakcie jego realizacji są wykorzystywane zasoby ludzkie, finansowe i rzeczowe, tj. materiały, pomieszczenia itd. – zasoby te są z zasady ograniczone.
Efekt	Wykonanie projektu powinno dawać określony efekt, tj. konkretny rezultat, którym może być, np. nowy produkt, nowe urządzenie, nowa forma organizacyjna.
Realizacja projektu	Faza ta nie powinna zależeć od pozostałej działalności przedsiębiorstwa. Oznacza to, że projekt powinien być oddzielony organizacyjnie od innych działań realizowanych w ramach danej organizacji.
Zakres	Projekt odznacza się najczęściej sporą złożonością, dużym zakresem i skalą działania, a także znaczną wartością zaangażowanych zasobów, czyli posiada specyficzną strukturę organizacyjną, dużą liczbę uczestników projektu, którymi mogą być zarówno osoby, jak i jednostki organizacyjne. Najczęściej jest to przedsięwzięcie obszerne i skomplikowane.
Zasoby	Wykorzystywane zasoby rzeczowe i finansowe powinny być indywidualnie dostosowane do specyfiki zadań wykonywanych w ramach realizowanego projektu.
Czas	Wykonanie projektu jest związane z presją czasową, w związku z tym ilość czasu powinna być ustalona z góry i kontrolowana na każdym etapie realizacji projektu.
Koszt	Realizacja każdego projektu jest związana z ponoszeniem określonych kosztów, a jednocześnie występuje ograniczony zakres finansowania. Koszty projektu mogą bowiem rosnąć wykładniczo, jeżeli jest zagrożony termin jego zakończenia, który musi być dotrzymany. Oznacza to konieczność dobrej kontroli kosztów od początku prac i podejmowanie na tej podstawie przedsięwzięć korygujących.

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Łada, A. Kozarkiewicz, *Rachunkowość zarządcza...*, s. 14.

² M. Łada, A. Kozarkiewicz, *Rachunkowość zarządcza i controlling projektów*, Warszawa 2007, s. 3–5.

Iwona Majchrzak – doktor nauk ekonomicznych; pracownik Katedry Ekonomii i Rachunkowości Wydziału Ekonomicznego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie; prowadzi szkolenia dla praktyków oraz zajęcia dydaktyczne dla studentów; sporządza ekspertyzy z zakresu rachunkowości, realizowane na potrzeby organów administracji publicznej i podmiotów gospodarczych; autorka ponad 60 publikacji naukowych, w tym modelu rachunku kosztów ochrony środowiska dla przedsiębiorstw energetycznych.

Bożena Nadolna – doktor nauk ekonomicznych; pracownik Katedry Ekonomii i Rachunkowości Wydziału Ekonomicznego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie; prowadzi liczne szkolenia dla praktyków oraz zajęcia na studiach podyplomowych; sporządza ekspertyzy z zakresu rachunkowości realizowane na potrzeby różnych podmiotów; autorka ponad 200 artykułów oraz współautorka 23 książek z zakresu rachunkowości finansowej, zarządczej oraz rachunku kosztów dla różnych podmiotów.

Publikacja zawiera przykładowe rozwiązania problemów dotyczących:

- planowania projektów,
- ustalania budżetów projektowych,
- monitorowania i kontroli ich przebiegu,
- rozliczania projektów zgodnie z prawem bilansowym i podatkowym.

Ponadto przedstawiono cały proces planowania i realizacji projektu przy wykorzystaniu rachunkowości finansowej i zarządczej. Niewątpliwym walorem publikacji są praktyczne rozwiązania możliwe do bezpośredniego zastosowania w każdej jednostce w zakresie ujęcia w księgach rachunkowych realizowanych projektów, w tym budowy planu kont oraz sposobów prezentacji informacji dotyczących projektów w sprawozdaniu finansowym.

Książka będzie pomocą w pracy głównych księgowych, prawników oraz menedżerów wszystkich szczebli zarządzania jednostkami gospodarczymi, a także pracowników działów IT.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8187-086-3

